

Category treaty is closely linked with the concept of commitment. The contract was the main basis of commitments Roman private law. It must be emphasized that the treaty system formed in Rome wearing self-contained. To void the contract was not only necessary agreement of the sides, but also compliance with a certain type of contracts.

This conservatism has led to what is known in Rome were two types of contracts: contracts and pacts. They differ in the way of protection.

Ancient Roman law were known following contractual obligations: neksum, stypulyatsiya, literally contracts. Stypulyatsiya because of its simplicity, flexibility, abstract nature was used to resolve a variety of relationships.

In general, the development of Roman contract law implemented in the following areas: expanding the range of contracts, which used limitation protection; weakened formalism in the contract; formed a complete system of contractual structures in the Roman private law.

Existing legal definition of contract today also cannot accept unconditionally. However, the relevant legal concepts may become necessary basis for furthered scientific and theoretical research in this area. Indeed, multidimensional view of the treaty will facilitate good understanding of its legal nature and importance of appropriate regulation of social relations.

Keywords: agreement, promise, commitment, agreement, contract, pact stypulyatsiya, real contracts, consensual contracts.

Папуа Ю.І.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГРОМАДСЬКОЇ СПІЛКИ

УДК 347.19

Громадська спілка є відносно новим учасником приватноправових відносин, тому цілком закономірно, що виникають дискусії щодо її цивільно-правового статусу. Насамперед це стосується можливості юридичних осіб приватного права бути засновниками та учасниками громадської спілки, відмінностей між громадською спілкою та громадською організацією, кола тих непідприємницьких юридичних осіб, які вправі визнаватися громадською спілкою та особливостей цивільно-правової відповідальності засновників і учасників досліджуваного суб'єкта. У зв'язку із цим, в рамках статті зосередимо увагу на аналізі окремих аспектів цивільно – правового статусу громадської спілки.

Через те, що правова конструкція «громадська спілка», отримала законодавче визначення тільки з прийняттям Закону України «Про громадські об'єднання» на вітчизняних наукових просторах маємо невелику кількість досліджень щодо них, але, тим не менше, окремі аспекти їх цивільно – правового статусу досліджувалися В. В. Кочином, І. В. Спасибо-Фатєєвою та Н. Ю. Філатовою.

Ще до прийняття Закону України «Про громадські об'єднання» М.М.Слюсаревський наголошував на тому, що позиція щодо обмеження права юридичних осіб виступати учасниками громадських організацій є хибною та потребує змін. Автор апелює до того, що за своєю суттю право виступати засновником та бути учасником юридичної особи притаманне не тільки фізичним особам, і якщо навіть така їх здатність заперечується, то доводи про це не мають під собою належного і достатнього обґрунтування. Дослідник звертає увагу на те, що з перших років незалежності юридичні особи не обмежувалися в праві бути засновниками та учасниками підприємницьких товариств, а тому незрозумілим є підхід, згідно з яким юридичним особам забороняється участь в громадських організаціях та вони не можуть бути їх засновниками [1, с. 8]. Про потребу в наданні права юридичним особам створювати громадські організації та бути їх учасниками наголосувала і М. В. Менджул [2, с. 52].

Проте, як завжди, при створенні чогось нового, внесенні змін є ті, хто їх підтримує, та ті, хто проти таких нововведень. Це загальновідома істина, так, ще римський драматург Теренцій Публій Арф говорив: «Скільки людей, стільки й думок». Тому логічно, що є дослідники, які позитивно ставляться до можливості юридичних осіб бути засновниками та учасниками громадських об'єднань, а також є й ті науковці, котрі не погоджуються з такою їх здатністю. Так, А. М. Пономарьов звертає увагу на те, що тільки фізичні особи мають бути учасниками та засновниками громадських організацій [3, с. 50]. Дослідниками, як одним із аргументів, на підтвердження висловленої позиції наводиться ст. 36 Конституції України, що гарантує право на свободу об'єднання та міститься у Розділі II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина», яка, не поширюється на юридичних осіб.

Ми підтримуємо позицію, яка узгоджується із можливістю надання юридичним особам приватного права правомочності бути засновниками та учасниками громадської спілки. А з приводу іншої зазначимо наступне: погоджуємося, що юридична норма Конституції України, яка передбачає право на свободу об'єднання, Розділу II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» не передбачає такої здатності для юридичних осіб. Та й з назви розділу зрозуміло, що про юридичних осіб мова не йде. Однак, у даному аспекті варто звернутися до Основного акту цивільного законодавства. Так, п. 1 ст. 94 ЦК України визначається, що юридична особа має особисті немайнові права, які можуть їй належати. Не бачимо вагомих підстав для ствердження, що право на свободу об'єднання не може належати юридичним особам.

Щоб зрозуміти основні відмінності між громадською організацією та громадською спілкою слід проаналізувати основні правові положення Закону України «Про громадські об'єднання». Зокрема, детальніше зупинимося на дослідженні правових норм, щодо громадської спілки. Наукові розвідки варто почати із легального визначення громадської спілки, котре закріплене в п. 4 ст. 1 аналізованого Закону. Відповідно, «громадська спілка – це громадське об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи». Як впливає із цього визначення, основним на, що звертає увагу законодавець є суб'єктний склад. Крім того, не здійснюється поділу юридичних осіб – засновників та учасників громадської спілки на підприємницькі та непідприємницькі, а отже, їх засновниками та учасниками можуть бути як перші, так і другі. Детальніше вникнути в особливості засновницького складу громадської спілки можна, звернувшись до Реєстру громадських об'єднань. Проаналізувавши дані цього Реєстру, можна говорити про те, що найпоширенішим суб'єктом, який на даному етапі виступає засновником громадської спілки, є товариство з обмеженою відповідальністю, але взагалі коло засновників є дуже різноманітним. Вищезазначене підтверджується тим, що серед засновників громадської спілки зустрічаються акціонерні товариства, корпорації, приватні під-

приємства, адвокатські об'єднання, благодійні організації, громадські організації, громадські спілки, професійні спілки, іноземні юридичні особи та коло їх є необмеженим [4].

Разом з тим, не всі юридичні особи можуть бути засновниками громадських спілок. Законом України «Про громадські об'єднання» передбачається категорія осіб, яким забороняється бути засновниками громадської спілки. Зокрема, до них відносяться: політичні партії; юридичні особи, щодо яких прийнято рішення про їх припинення або які перебувають у процесі припинення; юридичні особи, єдиним засновником яких є одна і та ж особа; юридичні особи, якщо їх засновник або власник істотної участі внесені до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності, чи щодо яких застосовано міжнародні санкції. Варто наголосити й на тому, що засновниками громадської спілки не можуть виступати юридичні особи публічного права, адже в Законі зазначено, що ними можуть бути тільки юридичні особи приватного права. Це пов'язано із тим, що в інституті об'єднання природно закладено свободу вибору та добровільність, а юридичні особи публічного права створюються в розпорядчому порядку, тобто свобода вибору та добровільність у такого виду юридичних осіб відсутня.

Законом визначається, що юридична особа бере участь в утворенні громадської спілки через свого керівника або іншого уповноваженого представника, який діє на підставі довіреності для вчинення дій щодо утворення громадської спілки. Під час здійснення реєстраційних дій до переліку необхідних документів, які подає громадська організація, громадська спілка додатково подає документи, що містять відомості щодо структури власності засновників. А якщо засновниками громадської спілки є іноземна юридична особа, подається ще й легалізований у встановленому порядку документ про підтвердження реєстрації іноземної юридичної особи в країні її місця знаходження. Законом не виокремлюються конкретні права та обов'язки щодо громадських спілок, вони є загальними для всіх громадських об'єднань. Громадські спілки, як і громадські організації, які набули статусу юридичної особи, можуть бути учасниками цивільно – правових відносин,

набувати майнові й немайнові права, займатися підприємницькою діяльністю тощо [5].

Такими є особливості правового статусу громадських спілок, встановлені в ЗУ «Про громадські об'єднання». Нами не зачіпалися загальні положення щодо створення, здійснення окремих реєстраційних дій, провадження ними своєї діяльності, у т.ч. й підприємницької, оскільки вони нічим не відрізняються від загальних положень щодо усіх громадських об'єднань. Вищенаведене ще раз підтверджує думку, яка побутує в наукових колах - основною відмінністю громадської спілки від громадської організації є суб'єктний склад. Звісно, до громадських спілок висувуються певні додаткові вимоги в процесі їх реєстрації та провадження діяльності, однак в основному вони пов'язані із суб'єктним складом.

Важливими питаннями, на які, також, потрібно дати відповідь, є : «Що саме має визнаватися громадською спілкою?», «Чи усі об'єднання, засновниками яких виступають юридичні особи, будуть визнаватися громадськими спілками?» Адже, наприклад, в організаціях роботодавців, асоціаціях кредитних спілок, об'єднаннях страховиків засновниками та учасниками також є юридичні особи. На нашу думку, це можна дізнатися, звернувшись до загальних правових положень, котрі визначають основні засади їх діяльності.

Одними з найбільш поширених громадських об'єднань є організації роботодавців та об'єднання організацій роботодавців, які, вважаємо, є видами громадської спілки. Згідно з нормами ЗУ «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності», організація роботодавців – це «... неприбуткова, громадська організація, яка об'єднує роботодавців», а об'єднання організацій роботодавців – це «... неприбуткова громадська організація, яка об'єднує організації роботодавців, їх об'єднання». Погоджуємося із тим, що ці об'єднання є неприбутковими, але не згодні, що вони є громадськими організаціями, оскільки за своїм суб'єктним складом вони такими бути вже не можуть. Метою діяльності організацій роботодавців виступає представництво, захист прав та законних інтересів роботодавців в економічній,

соціальної, трудовій та інших сферах, яка відповідає загальній меті діяльності громадських об'єднань. Окрім того, громадською спілкою є й об'єднання профспілок, які утворюються з метою виконання статутних завдань профспілки, якими є здійснення представництва та захисту трудових, соціально – економічних прав та інтересів членів профспілки [6].

Громадськими спілками вправі визнаватися й деякі саморегульовані організації, засновниками яких є юридичні особи приватного права. Одними із таких є торгово – промислові палати. Треба зазначити, що громадськими спілками є торгово – промислові палати, які створені в добровільному порядку, а відтак Торгово – промислова палата, яка створюється в розпорядчому порядку Указом Президента України, не буде визнаватися громадською спілкою.

Відповідно до ЗУ «Про страхування» страховики можуть утворювати спілки, асоціації та інші об'єднання для координації своєї діяльності, захисту інтересів своїх членів та здійснення спільних програм. Ще одним видом громадської спілки є асоціації кредитних спілок, які створюються з метою координації діяльності кредитних спілок, надання взаємодопомоги та захисту спільних інтересів [7]. Вищезазначені суб'єкти є громадськими об'єднаннями, позаяк не ставлять перед собою як основну ціль отримання прибутку. Специфіка цих громадських спілок полягає в тому, що до їх засновників висуваються певні якісні вимоги, так, засновниками організацій роботодавців є роботодавці, а об'єднань організацій роботодавців самі організації роботодавців, засновниками об'єднань професійних спілок є професійні спілки, об'єднань страховиків – страховики, асоціацій кредитних спілок – кредитні спілки. Тобто засновниками в цьому випадку можуть бути не всі юридичні особи приватного права, а саме ті, які володіють певним статусом. Та разом з тим, є й такі громадські спілки, засновниками яких, як уже велася мова раніше, можуть бути будь – які юридичні особи приватного права. Основним, що об'єднує ці утворення, є мета діяльності, адже практично всі вони спрямовують свою діяльність на захист прав та інтересів, представництво, співпрацю в певних визначених сферах тощо.

На підставі проведеного аналізу можемо стверджувати, що громадськими спілками є організації роботодавців, об'єднання організацій роботодавців, об'єднання профспілок, об'єднання страховиків, асоціації кредитних спілок та ті об'єднання, до засновників яких не висувається спеціальних вимог, тобто ними можуть бути будь – які юридичні особи приватного права. Крім того, варто наголосити, що це не є виключним переліком видів громадської спілки .

Окремо варто зупинитися на питанні цивільно– правової відповідальності засновників та учасників громадських спілок, що пов'язано з специфікою їх суб'єктного складу. За загальним правилом, засновники та учасники громадського об'єднання не несуть відповідальності за його зобов'язаннями і відповідно громадське об'єднання не несе відповідальності за зобов'язаннями його засновників та учасників. Це відповідає основним засадам інституту непідприємницьких юридичних осіб. Однак є й винятки щодо цивільно – правової відповідальності засновників та учасників деяких видів непідприємницьких товариств, таких, як, наприклад, споживчих кооперативів, члени якого несуть субсидіарну відповідальність у межах вартості паю [8, с. 6]

Разом з тим, доречним буде навести ч. 3 ст. 96 ЦК України: «Учасник (засновник) юридичної особи не відповідає за зобов'язаннями юридичної особи, а юридична особа не відповідає за зобов'язаннями її учасника (засновника), *крім випадків, встановлених установчими документами та законом*». І хоча ЗУ «Про громадські об'єднання» встановлюється, що учасники громадського об'єднання не відповідають за зобов'язаннями такої юридичної особи, у деяких випадках застосовуються загальні засади цивільного законодавства. Мається на увазі, що попри законодавче встановлення відсутності цивільно – правової відповідальності в учасників громадського об'єднання трапляються й винятки із правил. Так, п. 8. 7. Статуту громадської спілки «Українська Гельсінська спілка з прав людини» встановлено, що «спілка не відповідає за зобов'язаннями своїх членів, а члени спілки не відповідають за зобов'язаннями Спілки чи один одного, *якщо інше не передбачено їхніми Статутами (Положеннями) або догово-*

рами, укладеними між ними» [9]. Видається, що такий стан речей спричинений притаманністю добровільності та свободи вибору в громадських об'єднаннях, для яких характерно, що, попри існування загально встановленого правила зазвичай від нього можна відступити.

Тому, цілком можливим є застосування до учасників громадської спілки субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями юридичної особи. Однак, це може стосуватися тільки тих громадських спілок, які займаються підприємницькою діяльністю, але і при здійсненні такої діяльності субсидіарна відповідальність може застосовуватися тільки до тих учасників які беруть участь в управлінні нею.

На підставі окресленого вище можна зробити наступні висновки: надання права юридичним особам бути засновниками та учасниками громадських спілок є виправданим кроком та служитиме для кращої реалізації ними мети діяльності; основною відмінністю громадської спілки від громадської організації є суб'єктний склад. Звісно, до громадських спілок висуваються певні додаткові вимоги в процесі їх реєстрації та провадження діяльності, однак в основному вони пов'язані з суб'єктним складом; громадськими спілками є організації роботодавців, об'єднання організацій роботодавців, об'єднання профспілок, саморегульвні організації (торгово - промислові палати та інші, котрі створюються на добровільних засадах), об'єднання страховиків, асоціації кредитних спілок та ті об'єднання, до засновників яких не висуваються спеціальні вимоги, тобто ними можуть бути будь – які юридичні особи приватного права. Крім того, варто наголосити, що це не є виключним переліком видів громадської спілки; засновники та учасники громадської спілки за загальним правилом не несуть субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями юридичної особи, однак в Статуті можуть встановлюватися винятки, коли на учасників громадської спілки може покладатися додаткова цивільно – правова відповідальність.

Зрозуміло, що навколо нового учасника цивільно – правових відносин будуть і надалі проводитися наукові розвідки, але на цьому етапі їхнє створення є виправданим та таким, що задо-

вольняє сучасні вимоги, а підтвердити чи спростувати це зможе тільки практика їхньої діяльності.

1. Слюсаревський М. М. Закон України «Про об'єднання громадян» – антипод європейському уявленню про статус неурядових організацій [Текст] / М. М. Слюсаревський // Громадянське суспільство. - 2009. - № 4 (11). - С. 6 – 10.
2. Менджул М. В. Громадські організації як суб'єкти цивільного права [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Марія Василівна Менджул. – Київ, 2011. – 254 с.
3. Пономарев А. М. Общественные организации: понятие и особенности учреждения (гражданско – правовой аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Андрей Михайлович Пономарев. – Белгород, 2004. – 201 с.
4. Реєстр громадських об'єднань. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rgo.informjust.ua/>
5. Про громадські об'єднання: Закон України [прийнятий 22. 03. 2012 р.] // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17/page>
6. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України [прийнятий 15. 09. 1999 р.] // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>
7. Про кредитні спілки : Закон України [прийнятий 20. 12. 2001 р.] // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2908-14>
8. Зеліско А. В. Правовий статус споживчих товариств [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / А. В. Зеліско – Київ, 2008.- 23 с.
9. Статут громадської спілки «Українська Гельсінська спілка з прав людини». - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1389793656>

Парута Ю.І. Проблемні аспекти цивільно-правового статусу громадської спілки

У статті аналізуються питання щодо можливості юридичних осіб приватного права бути засновниками та учасниками громадських спілок, відмінностей між громадською організацією та громадською спілкою. Досліджуються види громадської спілки та окремі аспекти цивільно – правової відповідальності засновників та учасників громадської спілки.

Ключові слова: громадська спілка, громадська організація, юридичні особи приватного права, види громадської спілки, цивільно-правова відповідальність.

Парута Ю. И. Проблемные аспекты гражданско-правового статуса общественного союза

В статье анализируются проблемные аспекты гражданско - правового статуса общественного союза, в частности вопрос о возможности юридических лиц частного права быть учредителями и участниками общественных союзов, различий между общественной организацией и общественным союзом. Исследуются виды общественного союза и некоторые аспекты гражданско - правовой ответственности учредителей и участников общественного союза.

Ключевые слова: общественный союз, общественная организация, юридические лица частного права, виды общественного союза, гражданско-правовая ответственность.

Paruta Y. Problematic aspects of public unions's civil status

A scientific article is devoted to research of new participant of civil legal relation – public union with status of legal person. Focuses on the fact, that providing opportunities for legal persons of private law to be founders and members of public association satisfy European standarts about non-governmental organisations. As well as, it is noted that this possibility will serve to better realizing of their goal. It is supported the position of the legislator, that legal persons of public law can not be the founders and members of public unions. It is noted that the only significant difference between public union and public association is the subjective part. Of course, it is imposed some additional requirements for the registration and implementation of activities of public union, but they, are related to the subject part. The study analyzed which legal persons of private law may be recognized as public unions. The author concluded that public unions include: employers' organizations, association of employers, trade unions, self-regulatory organizations (trade - commerce and others, which are created on a voluntary basis), association of insurers, associations and credit unions and others which are created on a voluntary basis. Also, as public union can be recognize any association of legal persons of private law that do not have profit-making goal for the next allocation of earned money between participants

Revealed issues related to the civil liability of public unions. On the basis of national legislation and civil doctrine it is concluded that members of public unions, as a general rule, is not responsible for the obligations of such legal person. Nevertheless, it is noted that the charters of public associations, may provide the application to members of public unions of civil liability. The author proved that the imposition on members of public unions more responsibility for the obligations of the legal person can be realized only in that case when such member is involved in its management and public union carries on business.

Keywords: public union, public association, non-governmental organisation, legal persons of private law, types of public unions, civil legal responsibility.